

Závěry a doporučení

Kontext vzdělávacího systému

Vzdělávací výsledky žáků se pohybují kolem průměru OECD, ale výrazně se zhoršily

Výsledky vzdělávání žáků v České republice jsou přibližně na průměru či mírně pod průměrem OECD podle toho, které dovednosti se posuzují. V roce 2009 se úroveň výsledků českých žáků dosažených v Programu pro mezinárodní hodnocení žáků, který provádí OECD (Programme for International Student Assessment – PISA), statisticky nelišila od průměru OECD v matematice a přírodních vědách a byla těsně pod průměrem OECD se statisticky významnou odchylkou ve čtenářské gramotnosti. Analýzy trendů ve vývoji výsledků PISA však ukázaly na závažné zhoršení vzdělávacích výsledků žáků, které bylo jedním z nejvýraznějších v celé oblasti OECD – Česká republika je například jednou ze čtyř zemí, kde v letech 2000 až 2009 významně poklesly výkony žáků ve čtenářské gramotnosti.

Panuje znepokojení v souvislosti s velkou mírou sociální selektivity a nerovnostmi ve vzdělávacím systému

Je prokázáno, že školní výsledky i volbu vzdělávací cesty silně ovlivňuje rodinné zázemí žáka. Často diskutovanou otázkou je skutečnost, že víceletá gymnázia mají potenciálně dalekosáhlé dopady na rovnost, protože tato praxe zvýhodňuje menšinovou skupinu žáků, kteří jsou přijímáni do elitních škol financovaných z veřejných prostředků. Dalším předmětem obav jsou důvody pro docházku žáků do speciálních škol. Je známo, že v českém školském systému poměrně velký podíl žáků navštěvuje speciální školy z důvodu potíží s učením nebo sociálního znevýhodnění, nikoliv na základě diagnostikované poruchy učení. Jde především o romské děti, jejichž podíl ve speciálních školách je stále velmi vysoký navzdory rozhodnutí o postupné integraci znevýhodněných dětí do hlavního vzdělávacího proudu.

Větší autonomie škol zdůrazňuje úlohu hodnocení

Před rokem 1989 se český vzdělávací systém vyznačoval silným centrálním řízením a standardizovanými procesy. Výuka byla postavena na podrobných osnovách, předepsaných učebnicích, detailně rozpracovaných metodických pokynech pro učitele a standardizované učitelské přípravě. Tento přístup se po revoluci v roce 1989 radikálně změnil. Školy profitují z možnosti vybírat si učebnice a ze značné autonomie – z hlediska obsahu výuky zejména díky tvorbě vlastních školních vzdělávacích programů (v souladu s příslušnými rámcovými vzdělávacími programy). Učitelé si mohou volit metody výuky, které odpovídají strategii školy a splňují požadavky stanovené ve školním vzdělávacím programu. V této souvislosti došlo k posílení role různých prvků hodnocení jako hlavních nástrojů dosahování kvality a rovnosti ve vzdělávání.